

ZORA

ČASOPIS ZABAVI i PODUKU.

Pregled. Na bojnem polju. — Helena. — Miramar. — Podobe iz domačega življenja. — Peter Preradović. — Drobности.

Na bojnem polju.

Podlimbarski.

Kaj po velej travi se leskeče?
Morda to koralde so rudeče,
Al' pa jutra rosa barvana?
Oj koralde niso to rudeče,
To nij jutra rosa barvana,
To prelita v boju kri je draga,
V boju ljutem za domača tla.
V postelji, postlanej od sovraga,
Spi junakov silnih četa blaga,
Spi in rane si hladi boleče.

V sinjem zraku sivi vran klokoče,
Sred poljá pa deva milo joče,
V solzah bridkih srce si topi.
Sivi vran, požrešni vran klokoče,
Ker po krvi mrtvecev diši;
Deva pa tuguje na gomili,
Ker v njej ljubi pokopan leži.
Mirno v zemlji spi prijatelj mili,
Njej srce v bolestnej poka sili,
Bridko joče, solze lije vroče.

„Sijaj, sijaj solnce ti rumeno,
Sijaj, sijaj na poljé zeleno,
Na to pusto polje žalostno;
Kri popilo bodeš porošeno
Na to bedno polje žalostno,
Al' solzá ne boš mi posušilo,
Da pripekaš še tako močno.
Mojo radost, mir in tolažilo
Déli so pod črno to gomilo,
Pod gomilo njemu porošeno.“

„S solzami bom zemljo omehčala,
Omeščano bodem razkopala,
Poiskala grobnej témi tla;
Posteljo pa notri bom postlala,
Posteljo iz cvetja belega,
Tesno pač osamljeni nevesti,
Dosti široo za ljubeča dva.
Tam bo ženin ležal pri nevesti,
Tam spojeni srei bodo zvesti,
Zmago tam ljubáv bo praznovala.“

Solnce žarko ljubo je sijálo,
Rudo krv je s trave posrebalo;
Plena si v goráh iskál je vran. —
Iz vasi zvonjenje je spremljalo
V zaželjeno spanje tretji dan
Deyo mlado tje, kjer v tihem grobi
Ženin njen počiva pokopan.
V kraju nepoznanem svetnej zlobi,
Kjer ločitev ne preti zvestobi,
Dvoje src je mirno počivalo.

Helena.

Izvirna povest; spisal Jurij Vranič.

I.

Le nocój še luna mila,
Razsvetljaj mi pót temný;
Danes bova se ločila,
K ljubi grém jemát slovó.
B. Mirán.

Trgovec Lilek v Ljubljani je bil zelo premóžen mož. Délavnost, umno gospodarstvo in sréča pomogla so mu, da se je njegovo premoženje vedno množilo in smél bi se bil primérjati z najbogatejšimi ljubljanskimi mestjáni. Kar je bilo pa njemu največ vrédno, imél je lépo hčér, tako brhko kakor srna, vitko kakor gorska vila. Zlatoruméni kódrí vsipljejo se jej po vrati in rámenih in jej krasé lépo glavo. Krasen pogléd je bil to, kedar jo je človek videl na miren večér razpuščénimi lasmi pri oknu stati in kedar jej je razpihávala lehna sapa ruméne lasé na najdrobnéjše nitke. Sladek sméh krasil jej je cvétno lice in rudéča ustna smehljála so se sréče in veselja. Blagóstne misli obhajale so človeka pri tem prizóru, zamislil se je in zamaknen zrl v nadzémsko podobo, kakor bi se bal, da mu kaka druga misel ne razdère lépih sánj. Najbogatejši mladénci domišljeváli so si, da se znabiti prigodi, da kedó gane sréce krasne Helene, se kómu posrécí za-se jo pridobiti in se ž njo potem veselíti življénja, toda le malo upa iméli so do tega, kajti Helena bila je tako hladna in mlačna proti njim, da se niti eden ni mogel ponašati kakim predstvom mimo drugega in zaradi tega imenovali so jo prevzétno, preširno. Marsikedó Heleninih čestilcev bi bil gotovo rad žrtvoval del svojega imétija, da bi bil zamogel doséči le en sam njén milosten pogléd ali celó smehljáj; a Helena se nij zmenila za nobénega; obnášala se je mladénicem nasproti, kot bi bilo njéno srce kamenito, brez ljubézni, ali jej je pa že cvetéla ljubézen, jej vzvišévála občutke in jo vezála takó na ljubímca, da so jej bile vse prizadétve drugih čestiteljev le slabo odškodovanje proti gorki ljubézni ljubímčevi.

* * *

Bil je lép poléten večér. Lúči so se jele bliščati po hišah. Skozi vsako okno sipáli so se žarki vèn in so razsvitljevali ulice, da se je skoraj tako dobro videlo, kakor po dnevi. Ljudje vračevali so se od sprehodov ali z dela domóv. Nebó je jasno. Tisoč in tisoč zvézd leskeče se na njém in zre na zemljo, da vidijo, kaj počnó zemljáni, in da poročajo potem, kedar so se že vlegli ljudje k pokoju, svojemu stvarniku, kaj so videli. Počasi se razgublajo ljudje, odhájajo na svoje domóve in ulice se praznijo. Le nekdo ne móre takó naglo k pokoju. Na oknu néke velike hiše sloni déva. Mnogokrat se vrpne daleč skozi okno in opíra oči po ulicah, da vgléda kjé ónega, katerega pričakuje; toda óni, kogar naša lepótica pričakuje, menda ne misli tako hitro prítí, kakor bi óna rada, ker

po vsej dolgej ulici nij bilo čuti nikogar. Dévi je žé tužno srcé, bélim róbcem otré si solzé s dolgih trepálnic in globôko vzdihne, potem pa podprè desnico glavó in zrè tja daleč po sinjem nébi. Nij bila dolgo takó zamišljena, kar se odpró vrata njéne sôbe. Deklè se strésne od veselja in hiti od ôkna, kajti menila je, da jej je pripeljala kaka nevidna moč ljubimca, prej nego je mislila; pa kaka zmota! Namestu njéga prišla je Ivana, njena váruhinja.

„Kje si bila takó dolgo, Ivana?“ vpraša dèkle varuhinjo, katera si je komaj nekoliko oddahnila.

Ivana zmajé z glavó: „Saj vendar véš, lepo déte, kámo si me poslála.“

Helena malo pomisli: „Res je, pozabila sem bila žé in večkrat sem te mej tem klicala, kar si bila iz dóma. Tedaj kakó je?“

„Nij ga domá, danes cel dan ne. Gospá, pri kateri stanúje, rêkla je, da je nekaj dnij sém zeló otóžen. Nič se mu ne ljubi, še celó jésti in piti ne. Danes zarano pa je vstál, vzél pálico ter šél iz dóma. Nikómu nij povédal, kámo gre, ali kedaj se bo vrnil, pripovedúje Ivana.

„In še zdaj ga ni domá?“ vpraša Helena dalje.

„Še zdaj ne,“ odgovori Ivana.

Deklè si zakrije obráz z rokama, zaplače in sólze, enake srebrni jutranji rôsi, prisvetile so se jej skozi prste. Ivani se smili dèva in začné jo téšiti: „Nikár ne plakaj, blágo déte, saj bo prišél. Znabiti imá sedaj opravke in zaradi tega ne móre k tēbi. Ker te ljubi, te ne bo zapustil. Poznám ga; on je blag človek.“ Nij še dobro izgovorila zadnjih besedij, ko nekdó potrka na vrata. Kakor bi trenil, vstane Helena, hiti k vratom in ja odprè: „Stanislav, Stanislav, ti si!“ vsklikne veséla.

Stanislav vstopi: „Jaz sem, ljuba Helena,“ dé in se ljubo nasméje. Bil je lép mladéneč Stanislav, ponòs se mu je znál na visócem čélu in oči so plamtéle ljubézni.

Helena stoji pri njem, mu zrè nepremiéno v obráz in se radúje prišleca.

Stanislav gléda skozi ôkno, mej tem pa si prizadéva Helena zbrisati z lice vsa známenja prejšnjega tugoovanja. Léhno déla to in počasi, da bi ne zapazil Stanislav; toda on je vídel vse. Obrne se proti njej in jej pogléda bistro v obličje.

„Kaj, Helena, ti si zopet tugovala? Čemu to?“

Helena povési in odgovori: „Nikakor ne, ljubi, ampak ravno nasprótno: veséla sem bila, ker sem se nadejala, da prideš k méni.“

„Ne váraj mé“, zavrne jo Stanislav, „glej, kakó si okrog oči rudeča in lice ti je še mokró od solz; ne bodeš me prevarila; jaz te dôbro poznám, kedaj si veséla, kedaj žalostna.“

Helena ne odgovori ničesa, ampak blagóstno se mu nasméje.

„Jaz ne vém, taka si, kakor dete“, dé smejé Stanislav, „ako mu ne prinéše oča iz sêjma obljubljene igrače, pa udeluje potem in jóka, kot bi se mu prigodila bog zná kaka nesréča. Vidiš ljubka, tega ne sméš; jaz ne morem ravno isti trenutek k tēbi, kedar bi hôtel. Časi me dobí kak prijatelj, me ravno poprašá za to ali ono in jaz se móram pri njem pomuditi“.

„Obljubim ti, da ne bodem več taka“, odgovarja šaljivo Helena ter ga povabi na divan.

Dolgo sta sedéla molčé. Stanislav zrl je temnò prèd-se v tlà. Ravno prav je bilo, da je bilo temè v sôbi, ker sicer bi bila opazila Helena čudno spremembo v Stanislavu. Bléd je bil in vpáden, tako se je proménil v malo dneh, da se mu je vidno poznalo, da ga je nekaj hudega zadélo. Helena zrè molče, kakor bi pričakovala navadnega ljubkanja pa danes je Stanislav nekako hladen. Čudno se jej zdi to, nasloní mu glávo na prsi in pričnè: „Lépa hvala ti, Stanislav, za prejšnji opomin, a tudi jaz hočem te nečesa opomeniti, pa veš, resnico mi moraš povédati!“

Legak sméh zazíbal se je Stanislavu króg usten. „Le začni“, dejál je, „rad se bodem podvrgel tvoje ljubí zapóvedí. Le vprašaj!“

„Kakó pa je to, da si bil ti danes tako žalosten domá? Ali ti nij bilo vse po volji? Te je li kdo vžálil? Povej, kaj ima to pomeniti!“

„A kje si pa izvédela tó, Helena? Kedó ti je povédal?“

„Je že dôbro,“ nasmeje se Helena, „sedaj si se žé toliko izdál, da je rés. Bil si žalosten, tedaj le naprej povèj, potem stoprv ti bom povédala, kje sem jaz to izvédela.“

„Helena, pusti me“, dejál je mladéneč, „tega ti ne smém povédati. Nočem te žalíti; ne smém!“

„Tako tedaj, ti vedno zahtevaš, da sem ti odkritosrčna; ti pa méni takó majhene stvari ne zaupaš“, rékla je déva.

„Ljubka, povém ti, da ti bo skalilo mir, ako ti povem. Bolje je zá-te, da ne veš.“

Te beséde vzbudile so v Heleni še večo radovédnost; záto nikakor ne odnéha, in na vsak način hoče izvedéti, kaj se mu je prigódilo.

Deklè je vpírala oči vánj. Strahóm pričakovala je, kaj jej bo povédal.

„Ljubka Helena“, pričnè Stanislav, „dolgo sva bila sréčna in vživala brezskrbna ljubézen, sedaj pa bode drugače. Pred nekaj dnevi dóbil me je tvoj oča, menda mu je žé kedó povédal za najino ljubézen. Opominjal me je, da te pustim v némar, ker na zvézo s táboj misliti ne smém. Dostavil je še slednjíč dóbri móž, naj poskusim nekoliko svetá in kedar dobim kako dobro službo, pridem naj k njemu poprašat zá-te: le sedaj, prôsil me je, naj te pustim, kajti vsa okolica žé govori o najini ljubézni. Kaj praviš, Helena, k tému?“

Deklé poslušala je vse strmé. Vróče solzé utrinjale so se jej iz lépih očij in vedno trdneje oklépala se je ljubimca, kot bi se bala, da ga jej kedó vzáme.

„Kaj storim sedaj, Helena, povèj?“ dé Stanislav ter jej obriše vróče sólze z lic.

Ljubimki tare dušo žalost in jókom si hoče ohladiti srcé. „Pri méni ostani, Stanislav, ako me ljubiš. Nikdó te ne móre odganjati od méne“, šepéče deklè.

Stanislav se zamisli, žalost stemni mu ponósno čélo. Neprestano zrè v dévo.

„Kaj ne da, Stanislav, ti me ne zapustiš in me ne osirotiš? Rotim te pri najini ljubézni, ne stori téga, ako nočèš, da me pogubiš in mi promeniš življènje v pekél“, prosi plakaje Helena in vpira okó v ljubimca, tako proséče, da bi kamen omečila.

„Prepozno, prepozno!“ vzdihne Stanislav.

„Kaj poménja to?“ vskikne Helena in naglo vstane. „Za bóga, povèj, kaj je prepózne? ponavlja Helena nemirno sopéča in prsi jej dvigajo odélo.

„Vpisal sem se danes mej vojáke in priségel sem že tudi. V malo dneh odrinemo“, odgovori Stanislav.

„Sama pojdem k gosposki, ter te réšim“, dé obupna Helena.

„Nikdó me ne more več réšiti“, dejál je na-tó Stanislav zamóklím glasom.

„Tedaj tudi jaz ne“, vpraša deklè, mu pade na prsi, zakrije rokama obráz in tužno plače na prsih ljubimčevih.

Stanislav nij pričakoval tega. Smili se mu ljubljena déva in tolažiti jo začnè: „Ne obupaj, Helena, saj móra takó biti. Jaz si moram kaj oskrbeti, da potem pó besédah tvojega očeta smém pò-te priti. Ne tuguj, draga! Kmalu se vrnem in potem bova za véčno združena.“

Toda deklè je preslišala té beséde. Le misel na ločitev jo je vznemirjala in same tuge nij slišala ljubimčevih tešilnih beséd.

Slédnjič se posréči vendar Stanislavu vtolažiti ljubimko. Sedaj pa jej pripoveduje razne stvari in jej slika takó živó bodóčnost, kakor bi jo bil zé živél, Helena pa ga rada posluša, kajti človek v tugi je kakor déte: vse verjáme, kar mu le olajšuje žalost. Pripoveda jej, da bo pri vojacih dóbro naprédoval, kajti general, v čegar polk se je vpisal, pozna ga zé. Oglédat je bil šél prej to léto òni kraj, kjer je Stanislav domâ. On je bil ravno na počitnicah; sešla sta se in ker je general hotel iti še na Krim, v njegovem sprémstvu pa nij bilo nikogar, ki bi bil védel za pòt, ponúdi se mu Stanislav za vodnika, kar je visocega gospóda zelò veselilo. Mej pòtom izpraševal ga je general o njegovih zadevah in namérah. Stanislav povédal mu je, da je dovršil šole v Ljubljani, da pa sedaj ne vé kámo bi se obrnil. Vidèč lepó vzaslega in bistro-umnega mladénča svétuje mu

general, naj se vpiše v vojake, kajti gotovo bo támo še najboljše izhajal. Stanislav mu nij hotel ravno odrekati, kajti že od nekedaj ga je veselil vojaški stan. Na tó ga povabi general, naj pride v Ljubljani večkrat k njemu, da se o tej zadevi bolj natanko pogovorita, kar mu je Stanislav rad obljudil. Sedaj pa se je vpisal mej kónjike, kateri so stali na Ogrskem.

„Pozno je že, oditi bom mòral“, dé Stanislav in vstane.

„Kámo se ti mudi, dragi“, ugovarja Helena, „bodi pri mênì, saj ne boš več dolgo, potem pa bóm samica“, rêče deklè, ga prime za ròko in k ôknu, skozi katero se njima je smehljála prijazna in tiha nôč; a danes nij bilo čuti tako sladkega šepetánja, kakor drugikrati, kedar sta slonèla zvéčer v ôkni. Čas hiti in že pôzno je v noč. Stanislav hoče strani.

Helena se ojáči, ko je odhajal ljubimec, nij plakala več. Goréče ga je poljubila in tudi on jo je strastno poljudil na cvétno lice. Podala sta si roke in zrla drug drugemu v ôko, kakor, da bi se hotela dôbro v spomin vtisniti in ta poglèd povèdal je več, nego stò in stò besedij.

Helena je sama. Lépi spomini prejšnjih časov vzbujajo se jej v duši. Oj, kakò je bilo takrat lepò, a sedaj je velik razloček! Stanislav je odšel. Rekel je sicer, da se kmalu vrne, a za gotovo tudi ôn téga ne vé. Lèhko se mu pripéti nesrèča in ne vrne se več. Takò je bila zamišljena, da še védela nij, kedaj so se vrata odprla in je odstopila njéna váruhinja Ivana. Tiho po prstih stòpa k njej, da je ne vzbudi, kajti menila je, da je zaspala pri mizi; a ko pride do nje, prepriča se, da še čuje.

„Zopet jočeš, sladko dete moje!“ nagovori jo z mèhkim glásom Ivana. Kaj bode vendar s táboj, če bodeš vedno taka? Kedò te je zopet razžálil in ti ranil srce? Povèj, ljubo déte!“

Helena jej pové vse, kajti čutila se je olajšano, ko je razodela váruhinji svojo bolést.

„Vidiš, ti si utrújena, Helena. Pojdi rajši spát, nego da tù sediš. Spanje ti bo olajšalo žalost, ali vsaj za nekaj časa jo boš pozabila.“

Helena se vdá, kot bolnik, ki se vsakemu zdravnikovemu svétu rad podvrže, da zadobi ljubo zdravje in mu bolést, gine, ki ga pèče v telesi. Ivana jo razpravi in Helena se vléze v posteljo, varuhinja pa séde zraven njé, kakor máti k zibélji, da prej zaspi dete. Dogodek, prej opisan, zmogel je Heleno in kmalu jo je objélo spanje; vendar njèn počitek nij bil miren. Težko je sòpla in bolestni vzdihì dvigali so jej prsi. Ivana zmaje dvomljivo z glavò: „Né umèjem, da se takò ljúbìta in ne moreta drug brez drugega zivéti; pa —“. Zamisli se v svojo mladòst, v katere je bilo znabitì tudi nji kaj enacega se pripetilo, toda, kedaj je že bilo tó! Le slábo se še spominja. Predno se sama vléze k pokoju, pokropi Heleno blagoslòvljeno vodò, hotéča odstrániti vsak vpliv zlòbniì duhov na spéčo.

(Dalje prih.)

Miramar.

Zgodovinski obraz iz minolega desetletja.

Izvirno spisal

M. L.

(Dalje.)

Nič čudnega torej nij, če je France po prirodnej filozofiji svojega zdravega uma dognal, kar že toliko in toliko mladenčev pred njim v podobnih slučajih storilo: ženiti se je hotel!

Ta misel je imela zanj od začetka nekaj sitnega v sebi, kajti, kedo bi ne drznil trditi, ka je ženitev lahka reč? Naš France gotovo najmanje, bil je prepameten za to. Vedel je, da je to važen in odločen korak v človeškem življenji in nij ga hotel nepripravljen in nepremišljen storiti.

Še druge pomisleke imel je France. Naj rečejo naše ljubeznive bralke kar hočejo, povedati jim moramo kar naravnost, da je bil v zadregi zaradi neveste!

Marsikdo se bode temu čudil, in vendar je bilo tako. Med kmetovskim ljudstvom v njegovem mnogoštevilnem opravilu najde se le redko kedaj priložnost globokeja nagnenja gojiti in stalnejše vezi sklepati. Tako nij bilo njegovo srce še nikamor navezано in nij mu bilo žal, da se to nij zgodilo.

Ko je bila slavnost v rojanskej čitalnici dovršena, začeli so se glisiti „škripači“ iz bližnje krčme in mimoidoči so se ustavljali in zbirali pred vrati, ter ugibali ali bi ne bilo dobro malo noter stopiti. Saj nij greh, če se človek malo povesei in kaj tacega se ne zgodi vsak dan. Tako se je nabrala krčma v kratkem času poskočnih plesalcev in plesalk. Tudi France je mislil ravno ustopiti, ko zagleda Reziko.

„Glejte no, vrtnarjeva Rezika je tukaj“, jo nagovori. „Ali si tudi ti prišla med svet?“

„Ali je to kaj tako čudnega?“

„Se ve, da je! Med nami raste najlepša rožica, a mi še skoro ne vemo za-njo. Ali nij škoda, da se nam tako odteguješ?“

„Jaz se nikakor ne skrivam! Saj vendar hodim pogosto ravno tod mimo v mesto.“

„Že mogoče! A jaz že nesem imel dolgo sreče videti te. — Stopi no malo noter, se bodeva malo zasuknila!“

„Ne morem! Pozno je že in domu se mi mudi. Saj veš, da imam še daleč.“

„Ne bode take sile ne! Saj nemaš danes nobenega opravka več. Vse eno je, če se tukaj malo pomudiš.“

„Ne morem; oče bi se jezili na me!“

„Kako to, saj je tudi on tukaj in še bog ve, kedaj pojde domu“.

„Pozno je že in ponoči me je strah sami domu hoditi. Sedaj imam družbo“. —

„Ne boj se ne, pojdem pa jaz s teboj! — Glej, danas je nedelja, če se danes malo ne razveselimo, kedaj pa se?“

Hoté ali nehoté morala je Rezika vstopiti, kajti France jo je vlekel za roko. —

Znano je, da se slovenski narod rad veseli in da posebno rad pleše. Tudi Rezika se nij ne kot Slovenka, ne kot ženska zatajila v tem obziru. Vsak, kdor jo je videl plesati, čuditi se je moral njenej gibčnosti in njenemu vabljevemu premikanju.

Dasiravno je bilo strašno vroče, dasiravno se je vsem plesalcem pot po obrazu cedil, vendar neso nehali častiti Terpsihore. Le Rezika je začela zopet odločno poudarjati, da mora domu in zahtevala je od Franceta, naj jo spremlja, kakor jej je bil poprej obljubil.

Nerad sicer ločil se je France iz vesele družbe, a po drugi strani je bil zopet vesel, da sme spremljati Reziko, najlepše dekle cele okolice, vsaj kakor si je on mislil.

Nastopila sta torej precej dolgo pot v Miramar. Luna je svetila, ko sta precej hitro korakala tik šumečega morja. In ni jima bilo dolg čas, obema so besede gladko tekle. Vendar sta govorila o jako navadnih stvarih. Kader pridemo v pravo družbo, mogoče nam je cele ure pogovarjati se o najbolj vsakdanjih rečeh in vendar nam nij dolg čas, ne vemo, kedaj ure minejo.

„Nekaj bi te prašal, Rezika, ko bi vedel, da mi ne zameriš in da te ne razžalim s tem“, začne France, kteremu radovednost nij dala miru.

„Kaj tacega? Jaz mislim, da me ne moreš z ničim žaliti“.

„Povej mi po pravici, ali veš kaj o Vinku? Ljudje so govorili, da sta se rada videla. Zdaj pa nij kar duha ne sluha po njem“.

Rezika malo pomolči. Videlo se jej je, da to prašanje nij bilo na pravem mestu. Vendar se ojači in odgovori:

„Nič ne vem ne. Odkar je zapustil Trst, nesem ga več videla in tudi pozneje malo o njem čula. Štiri leta bode skoro, kar ne vem besedice od njega“.

„Sam bog vedi, kodi hodi, da ne dá nič slišati o sebi“.

„Bog ve, ali je še živ? Morda že davno pod zemljo počiva“.

„Meniš? — To bi bilo žalostno!“

„Jaz sem prepričana, da ga nij več med živimi. Bog se ga usmili, če se je kaj pregrešil, da je zapustil domovino in se podal na tuje med divjake v očitno nevarnost“.

„Jaz se še dobro spominjam mejikanskih prostovoljcev, ki so pred

štirimi leti po Trstu pohajali. Skoro bi bil še tudi jaz ž njimi, kajti obljube, ki so se jim delale, bile so prezapeljive. — A sedaj vidim, da sem bolje storil, ker sem ostal v domovini. Bog ve, kaj bi se mi bilo v Ameriki pripetilo, gotovo bi bili tudi mene ubili“.

„Pa kaj ti je Rezika, da si omolknila?“

„Prosim te, ne govoriva dalje o tem, če nočeš, da vse veselje izgubim“.

Videlo se jej je, da se je nekoliko premagovala in silila svojo prešnjo veselost obdržati.

„Saj res, nesem prav storil, da sem govor na to navodil, vem da ne; a mislil sem.“

Poskusil je o drugih rečeh govoriti. Rezika je odgovarjala, a bolj kratko. Prešnja živost je bila izginila. Naj je France poskusil kjer je hotel, nij šlo dolgo naprej. Ker je videl, da se Reziki ne ljubi veliko govoriti, omolknil je tudi on počasi.

Le sem ter tje kako majhno prašanje, kaka nevažna opombica ovirala je, da nesta popolnoma molče dovršila svojo pot v Miramar.

Rezika se je kratko poslovila in zbežala proti majhni hišici, v kterej je prebivala z očetom po Maksovem odhodu iz Miramara.

France pa je začel prav čvrsto nazaj proti domu korakati. Premišljeval in preudarjal je sam seboj jako važno več, ali bi ne bila Rezika zanj pripravna nevesta in ali bi ga hotela ona vzeti. Danas vsaj je kazala, da mu nij sovražna. Kaj bi rekel njeni oče k temu?

Videlo se je, da nij šlo vse po njegovej želji, kajti večkrat je postal, nekoliko pomrmlal, potem pa zopet začel hitreje korakati. Sem ter tje izustil je kako poluglasno besedo.

Domu prišedši še nij bil na čistem sam seboj. Ulegel se je zgodaj in premišljeval še dolgo o istej reči, dokler ga nij spanjec premagal in mu oči zatisnil.

In kakor se je denašnji večer za Franceta v dušnem obziru nemirno končal, tako so bili tudi drugi udeležitelji rojanske svečanosti vznemirjeni.

Vsi navdušeni vrnili so se Slovenci iz Rojana v mesto in od tod dalje proti svojemu domu. Prepevali so po poti slovenske pesni in tu pa tam izpustili kak „živio“. Da je to neizrečeno bodlo tržaške lahone, zlasti nekatere poglavske gospodiče, je jasno. Zlasti ko so šli Verdelci mimo kavarne „Chiozza“ in dalje po „Aquadottu“ proti domu, nagajali so jim in je zmerjali ti gosposki paglavci. Okoličani si neso dali veliko nagajati, v prevelikej navdušenosti udarili so na one lahone in je kakor snope na tla pometali, potem pa veselo dalje proti domu korakali.

Da tako dejanje nij bilo premišljeno, je gotovo, a kaj se hoče, že star pregovor pravi: „Kri nij voda“. Okoličani so bili že poprej nekterim Tržačanom trn v peti.

To se je hitro po mestu razneslo in vzbudilo med lahoni veliko razdraženost. Hoteli so se maščevati in osnovali so med seboj nekako zarote.

Drugi večer zbralo se je jako mnogo onih gospodičev pred omenjeno kavarno in čakalo, kedaj pridejo okoličani mimo, ki se bodo domu vračali z dela v mestu. Bili so oboroženi s palicami, nekteri celo z noži in samokresi.

Da to nij moglo policiji skrito ostati, lahko vsakdo veruje. Organizovala je tudi ona svoje organe, a k nesreči poslala je na zbrano množico mesto redne vojaščine policijsko stražo, med katero je bila večina Slovencev iz okolice. Okoličanski bataljon je namreč opravljal ves čas svojega obstanka policijsko stražo v Trstu.

Pripovedovalo se je, da je policija, t. j. okoličani, še predno na množico udarila, nego jo je pozvala k razidu. Da se je morala iz tega nesreča zgoditi, uganil je lahko vsakdo že naprej. Nastal je strašen šum in polom in konec poboja je bil, da sta dva mrtva obležala, mnogo pa je bilo več ali manje ranjenih.

Vsled teh žalostnih dogodkov zagnal se je strašanskih hrup po vseh domačih in tujih časniki. Slovencem sovražni opisovali so okoličane kot divjake, ki mirne prebivalce napadajo, in pred kterimi nij človek gotov svojega življenja. Tirjali so, naj se okoličanskemu bataljonu odvzame straža v mestu in naj se razpusti.

Vlada je se ve da poslala svoje preiskovalne sodnike v Trst.

Razdraženost nad okolico dosegla je v mestu najvišjo mero. Nihče se nij upal več iz mesta v okolico. Bližnje krčme, ktere so lahkoživni Tržačani tako pogosto obiskovali, stale so prazne, krčmarji bili brez zaslužka. Taka se je godila še marsikteremu okoličanu, ki nij mogel več dela v mestu dobiti. Jasno je torej, da je pretila okolici velika nesreča, ko bi se ne bilo vse tako pomirilo.

Konec vsega je bil, da je vlada razpustila okoličanski bataljon. Začetek njegov sega v najprva leta srednjega veka. L. 1805 pa je bil obnovljen in urejen. 9. junija onega leta sta se blagoslovili njegovi zastavi v cerkvi sv. Justa v Trstu.

Lahko se še spominjamo, kak hrup so bili zagnali slovenski časniki zaradi njegove odprave. A pomisliti je treba, da je bila ta naredba že anahronistična in da bi se tudi drugače ne bila mogla dolgo več držati. Razen tega bila je okoličanom samim na kvar, ker je je odvrčala od rednega dela. Največa napaka pa je bila ta, da mu je bila izročena policijska straža v mestu. S tem so si zaslužili posamezni okoličani lep denar. A mesto, da bi se bili po opravljeni službi mirno domu vrnili in denar za potrebe porabili, ostajali so še cel ali pa dva dni v mestu, dokler

je bilo kaj okroglega v žepu. Ko je pa to izginolo, vrnili so se domu, toda prave volje in veselja do dela jim je manjkalo. Začeli so lenuhati.

Iz vsega sledi, da je odprava bataljona okolici bolj na korist, nego v izgubo, dasiravno je težko odpovedati se starim predpravicam, na ktere je naš ponos navezan.

Nič prijetnega in za Tržačana zanimivejega nij, kakor sprehajati se spomladi v nedeljo od poludne do ene ure po „molu S. Carlo.“ Ta podaljšek, eden največih, je ob vsakem času najživeji, ker obdajajo ga vedno največi Lloydovi parniki, kateri neprenehoma najrazličneje blago ali nakladajo, ali pa izkladajo. Ob nedeljah pa, o dnevih počitka, miruje to hlapčevsko delo in vsak radovednež sme si ladije ogledati, vsaj pri vrhu.

(Dalje prih.)

Podobe iz domačega življenja.

J. Bedének.

II.

Na vasi.

„Zdaj in na našo smrtno uro amen!“ je rekel v saboto zvečer stari Sedlar, ter napravil velikanski križ, ko je bil tropici možakov odmolil, ki so se pred Glavačevo hišo sešli.

Pogovor je bil navaden in vsakdanji, konečno pak se je zavil na posle, kateri ostane, kateri pojde.

Kaj pravite, možje, kaj bo le s tem le Franceljnom, ki pri Mihu služi. Naša pravida je vaša djala, da ga je Jožefovčeva Micika vže večkrat videla, kako se je z Mihovo Jerico skrivaj menil, in da jo je celo za roko prijel. Hudiman, ne vem, kako ga bode kaj Miha pogledal, kadar skrivnost pogovorov zve. Tako posestvo, kakor je Mihovo, brez dolga, kaj pravim brez dolga, še gotovine ima dosti, gotovine, — in kar si bodi!

Veš, Sedlar, pri nas je pravil tisti rujavi cigan, s katerim sva bila lansko leto za konje menjala, ki je bil uni dan spet pri nas in mi je pipo ostrgal, da je zadnjič Mihata videl, ko je ravno nekaj plesnivih šmarnih petic in tolarjev prešteval. Koj pa, kakor je cigana zapazil, jih je zopet v staro iz plahte sešito vrečico vsul, povezal in spravil. Miha ima denarja, da je sila. Kar se pa Franceljna tiče, mislim, da on Jerice ne bode nkedar imel, če prav jo Miha nad vse ljubi. Prvemu snubaču pa, ki bi kakor Francelj brez vsega cvenka prišel in za njo prašal, je vendar ne bo na nos obesil, temuč bo pred vsem za tisto vprašal, česar dandanes tako manjka na svetu, in kar ni Franceljneva ravno najboljša stran. Pravijo,

da bi nekaj vtegnil imeti. Urhov berač je pa baje nekje rekel, da bo Francelj toliko denarja imel, kolikor ga bode zadostilo, da bosta staremu Mihu volja in srce z njim omehčala. Koliko bo, ne ve živ krst.

Francelj je pošten fant, možje moji, pravi sosed Mlinar, ni tako divji in rogovilast, kakor so vsi naši fantje od prvega, ki se ravno komaj za ušesi posuši, do zadnjega, ki mu že sivi lasje rastejo. Če gre v krémo, pije za potrebo, še nikdar ga nisem pijanega videl. Če je res, kar si ravno govoril Sedlar, da Francelj na Jerico méri, pa jaz rečem, naj mu jo stari Miha kar da, če mu Francelj prav bora k hiši ne neprinese.

Tako modruje sosed Mlinar, pameten in skušen mož.

„Auf*) — strela — tristo zelenih, če se koga bojim!“ je kričal mlad fant, hlapec po vasi. Pred par dnevi je potegnil pri gospodarji plačilo letne vročine in krvavih žuljev — pet goldinarjev, drugo pak je že popred sproti zjemal in popil. Nocoj se pa jezi in togoti, da ima tako požrešno in kakor ljudje pravijo, nikdar sito grlo, poprime grajo ter jo skuša pretresti, a graja stoji trdnjeji kakor fantalin. Nekoliko ruka, ko pa vidi, da ničesar ne opravi, rogovili dalje po vasi. Možje so se pa razšli, kajti kdo se li rad nerodnemu pijancu nastavlja, družega ni kakor sitnost in tega.

„Auf! kdor je kaj junak, naj se oglasi, tristo zelenih — tisti šantovi pa po vrhu — nič — auf! — ti hud . . .“

Čof, čof, je čuti, kakor sem ga čul včasih doma, ako so mi oče pripeljali kako zaušnico; in čof! zopet od druge strani.

O ti hudič ti — kdo pa si — strela! čof in čof in še enkrat čof se oglasi od tiste strani, kjer je hlapec razgrajal. Ta pa vidé, da ničesar ne opravi, stisne klobuček pod pazduho in jo pcedi proti domu.

Luna je ravno izza Straže svojo nikoliko še potoglavo lubanjo pomolila ko na zvoniku ura udari — štiri četrтинke, potem pa še desetkrat kavsne. Doli po travniku proti Zalogu se čuje Preširnov „Pod oknom“, ki so ga Šmarski fantje v zvezi s Poženčani vrlo zapeli, ko so v Zalog k dekletom marširali.

Petje se vedno tiše čuje in na posled utihne.

Pristavov mlin le moti nepokoj in žaga nesmilen deli deske od hlada skakaje gori in doli.

Mlad fante star šestnajst do sedemnajst let strahljivo in boječe izza Nastranovega ogla pogleda, ter hitro steče, da se zopet brž za drug ogel skrije. —

Uči se ponočevati. In kako je možki, ako se mu posreči, da teden dni sam zamore stikovati. Rad bi se podal med druge fante, toda boji se.

*) Čestita gospoda naj se nikar nad naslednjimi vrsticami ne spotikajo; so žali Bog resnična podoba fantovskega življenja na kmetih. Pis.

Ko bi vsaj vže nekoliko več denarja imel, pa nima več, kakor — čakaj kolikor že — ena, dve, tri dvojčače, — tri po štiri, in devet po krajcarji in pa pol krajcarja, ki ga je pred tednom nad Flegarjevim lazom našel. Gotovo ga je kak Gorjanec zgubil. Če polovico dobi, bo pa že zopet cel krajcar, eden več, in imel bo ravno deset grošev in dva krajcarja. Za bokal vina bi že bilo in za pol hleva kruha, a kaj bode to za tako druhal fantov, kakor jih je sedaj? — Saj bi ga vsak še en glažek ne dobil in kruha komaj za enkrat v usta. O — živio! saj ni da bi moral ravno vina za „krst“ kupiti — saj imajo žganje še rajše in bokal žganja — no tega je dosti za vsako majheno pogrebščino. Sedaj pa če za prav fantini dobodo, toliko že ima, da bo krst plačal, saj bo pa zato potem brez skrbi h Kovačevemu „ganku“ „lojtro“ prislonil, gori zlezel in se nekoliko z lepo Anko pogovarjal. Nihče ga ne bo motil ali še celo s polenom — da še stražili ga bodo in mu lestvo držali, kadar bo gori na oném. — Saj Anka — menda se mu bode oglasila, kadar pride na linico trkat; — saj je že večkrat videl, kako ga je skrivaj iz line gori na paštubi ogledovala, ko je gnoj mimo vozil in pokal. Oh — to je dobro, da zna tako pokati, kar v dva cepá na osmerko jo zna vrezati — ni mu ga para v celi vasi.

Še Basljevega hlapca Jurja se ne vstraši in bo že kmalo bolje pokal, kakor Jurij. Le nekoliko mu še manjka, in sam ne ve, kako je to, da ravno takrat, kadar hoče pri „osmerki nazadnje po dvakrat napraviti — se mu pa ta buzaronski bič zaplete in na konec biča vozal naredi. —

Ju-ju-ju-hu-hu i juhaj! se na zgornjem koncu vasi nekdo oglasi, kar pa našega mladega ponočnjaka tako preplaši, da hitro nazaj za ogel skoči, ter je urno, kar ga le noge neso, proti domačemu hlevu pcedi, kjer na sivkene jasli stopi in smuk pod rasefedrani kovter. Oh — da že ni vsaj devetnajst let star! Bog ve, koliko mu le še do centa manjka.

V Mihovem hlevu je kljuka šklemfnila, in koj potem se s slamo obita vrata odpro, venkaj pripuhti narprej konjski duh, za njim se pa prikaže mlad fant dva in dvajset let star, lepega obraza, kuštravih lasi in čedne postave — Francelj, Mihov hlapec. Duri za saboj zapre in poskusi, se je li kljuka zaprla ali ne.

Ko se prepriča, da je vse dobro zaprto, stopi v šupo, si zbere debel natik ga prelomi, vrže polovico proč, drugo pa pod pomečkan kožuh stisne in hajdi pod Jerično okno tje pod hram. Tiho in varno stopa, da ga nihče ne vidi, skrbno luka okoli sebe, je li vse mirno.

Sultan enkrat močno zalaja, ko ga pa spozna Franceljna, se je zopet v svojo leseno kočó vlegel na poležani mah, kterege mu je bil Francelj o vseh svetih notri naložil. Sultan mu je bil hvaležen.

Vse je tiho. Luna plava sredi neba, obdana od majhenih belih oblakov in s svitlim vencem, ki pravi, da bo jutri dež.

Francelj s konec-prstom na omreženo okence potrka in tiho zakliče: „Jerica!“

Nekoliko počaka, klobuk po strani pomakne, nasloni uho na malo okence in sapo pridržuje. Zdi se mu, da čuje sopenje enako sopenju spečega. Spi!

Tèk, tèk, tèk, Jerica slišiš, gm, gm, vstani duša mila! Glej jaz sem, jaz tvoj Francelj, nobeden drugi! Jerica! slišiš, oh — gori vstani ljubica — sveti ti lunica — lepši kot solnce po dnevi.

In zopet nastavi uho na zakajeno okence, zdi se mu kot bi bila postelja pokala, kakor poka, kadar se na njo vsedeš. Ni se motil. Prikaže se rudeče milo obličje Mihove Jerice, dvajsetletne hčerke, lepe kakor svitla danica. Da! danica bi jo bila lahko zavidala za nebeški žar črnih oči, ko bi se danica za nas kaj brigala.

Ni čuda, da Francelj ni mogel spati nad konjskim žlebom, kajti kdo bi le spal, kedar mu tli v srcu iskrica, vnetjena po krasnih očeh dekliških!

Okence se oddigne in Jerica pritisne na omrežje svoja usta vabljivo, ktera Francelj strastno poljubi in obema se vkrade globok zdihljaj — a ne žalosti temveč radosti.

„Jerica, veš da mi ni več moč tako živeti, ali s taboj, ali pa —“

„Za božjo voljo, Francelj, saj si menda vendar ne boš kaj naredil?“ vsklikne na pol glasno ustrašena Jerica.

„Veš kaj, Jerica, zvedel sem, oče te mislijo omožiti. Šel bom k njim, prosil jih, naj te mi dajo. Radi me imajo, vem — samo oh! za denar me bodo vprašali. Denarja pa — tega nimam. Saj veš — vse, kar imam, so pridne roke, bistra glava za gospodarstvo kakor nalašč, in pošteno srce, ki te, Jerica, tako rado ima, da ti še povedati ne morem. Nikdar te ne bo kak drugi imel. Pravijo, da se tisti premožni udovec iz Dobrave močno ponuja. Naj se le! Primaruha, rajši mu črepinjo raztolčem, kakor bi mu tebe pustil.“

Pesti se mu nehoté skrčijo in oči se mu žare, da je groza.

Jerica, blaga dušica, ga tolaži, pravi, saj jo imajo oče radi, ona jih bo prosila, naj jo omože s Franceljnom, prosila jih bode, kar le najlepše zna. „Naj že bo kakor hoče,“ pravi Jerica, „na eno plač se mora obrniti. Ali ti — ali nobeden!“

Menila sta se še celo uro. Videti je bilo, kako konečno zopet lepa deklica svoji krasni ustnici na omrežje pritisne, kteremu so se tudi Franceljnova ustna približala. Smuknil je zadnji sladki poljub skozi malo luknjico, ktero je Pleteničar, ko je mrežo zapletal, menda nalašč zato pustil. Mož je že od nekdanj bil poreden, vsaj tako pravijo; zakaj ne bi bil kaj takega nalašč storil?

Peter Preradović,

hrvatski pesnik.

Janko Pajk.

II.

Pesnik je plod mnogih životnih sil in okolnostij, kojim treba ugodno združivati se, da obrodé. Zemlje sin, a neba hrepenitelj, naprtjen zemskimi bremeni, a smelo poletavajoč v čisti zrak duhóv ima se on boriti mnogo, dokler barem nekoliko oprostí svoj delokrog, dokler si nabavi potrebne životne svobodnosti. To borbo lepo opisuje Preradović v pesni nazvanej „Pjesnik“ (št. 3). V lepej tej pesni slika mu pesnička mečta (fantazija) vso krasoto pesnikovanja: „Krasna je cesta tvoja: Svuda ravna i jednaka, Uz nju polja puna cvieća, Nad njom nebo bez oblakâ.“ Ali pesnik, pokušavši nastopiti to cesto, zapazi brž vse nje težkoće, ter odgovarja svojej mečti: „Tvom se oku zemlja čini — Zvezda jasna i okrugla; Iz daljine ti nevidiš — Ovdje jaza, ondje ugla.“ Zato končno sam sebi priznava: „Medju zemljom s tog i nebom — Tvoja duša uvijek preda“ (drhti).

Ono muko, kojo trpi pesnik, stranoma razkriva on sam: borbo z jezikom, ki je odelo pesničkim mislim. Koliko lepih občutkov, lepih primeteb mora poginoti v pesnikovej duši brez vnanjega traga, ker jim se ne dá prikladni izraz dati! Jezik, beseda, izrek, obrát (wendung), primerni sklad itd. — to je pesniku to, kar godbarju godalo. Brez spretnega upotrebljevanja ostane godcu godalo, ostanejo pa tudi pesniku poetički občutki nemi. Kako krasno razodeva Preradović te svoje muke! Pesnik mu je mati, a pesni materine hčericice, koje bi ona rada gizdavo in ljubezno nakitila, da bi jih „Pristojno izvodila — Bielom svietu na ugledé“; ali božca je prisiljena „Prnjami (cunjami) jih odievati“ in „To je muka tužne majke“. Med tem ko pesnik „Visoke smjere snuje“, poln smelih in vrlih zamislij, more jim jegovo pero samo na pol izraza davati: „Uzor stoji pred njim jasno — U milju si i ljepoti; Ali tužan neuspieva — Njemu riečju oblik dati, Krpež mora u sviet slati!“ (str. 30—31).

Uže s tega uzroka Preradović visoko cení učenje jezika. Jemu je tega mar bilo; kajti on take nedostatnosti šče l. 1860 — v to leto spada omenjena pesen: „Rada i muka pjesnikova“ — čuti. Sej pak se takih nijeden veliki pesnik ne more okaniti; vsem treba polnega, globokega proučenja svojega jezika. Le oholost more najpotrebnejšo stopinjo v hram poezije, popolno, globoko znanje svojega jezika prezirati. Nadripesnikov takovih pa ne manjka niti drugod niti po Slovenskem.

Preradović je bil, kakor vsakdo vidi, ki tega pesnika bolj nego po imenu pozna, silno strog proti sebi ozirom na jezik. In po pravici! Kajti premda je bila hrvaščina jegova materinščina, ipak so okolnosti bile takó

nanesle, da je svoj materinski jezik bil skoro čisto pozabil. Jemu je z mladosti manjkalo vsega metodičnega poduka v materinskem jeziku; trebalo mu se ga je tek izvršivšemu svoje nauke s početka učiti in to uprav v pisanju se vaditi. Takó on sam priznava to svojo slabost v prvi svojej poeziji: „Poslanica Špiri Dimitroviću“ v ktorej svojemu prijatelju piše: „Oprosti, kotarski pjesniče, Da nemogu po slaboći svojoj — 'Nako (onako) vladat perom vile naše (našega jezika), Kako tebe naučila vila“ (str. 187). Povod k prvemu poskusu v domačem pesništvu in s tem k globljšemu proučenju jezika dale so najme Preradoviću nekoje prigode, koje hočemo po istih jegovih besedah pripovedati. Peter Preradović, rodívši se v „krajini“ iz rodbine vojaške l. 1818 v Gabrovnici, županije belovarske, pohodívši prve škole v svojej domovini, vstopívši kot 12letni deček v vojničko akademijo v Bečkem novem mestu, iz koje je stopil kot poročnik, prišel je s svojim polkom barona Bakonja št. 33 na hodu iz Milana v Dalmacijo v Benetke l. 1843. Tu se seznaní z nekimi hrvatskimi častniki polka Karla Ferdinanda, od kojih je bil v njih kolo prejet. Ti hrvatski častniki bili so vatreni domoljubi; čítali so hrvatske pesni, med temi Kačićeve, popevali hrvatske popevke ter precej glasno rogovílili, tako da jih je policija jemala pod svoje nežno oko. Pri slovesu moral je Preradović, ki je bil ondaj uže ime dobrega nemškega pesnika stekel — hrvatski je bil tako pozabil, da je jedva z majko i sestro mogel po dolgej odsočnosti od doma porazumevati se — obreči, da bode iz Zadra, kadar tja pride in od Dimitrovića nadporočnika pesen prejme, tudi s hrvatskô pesnijô odgovor dal. Prišedši v Zader kmalu prejme od Dimitrovića pesen obečano, a zdaj prišla je i na njega vrsta, da se s pesnijo oglasi, kar je storil v „Poslanici“ gore opomenjenej. Takó je storil Preradović prvi, a — kakor ona poslanica kaže — vrlo krepki korak na svojem potu na jugoslavenski Velebit (gl. str. 357).

Drobnosti.

J. Pajk.

— J a p a n e š k o carstvo, koje se na vse sile evropejskim običajem približuje in zato pozornost svetá vzbuja, šteje (po štetvi l. leta) 33,110.825 duš.

— P a p i r j a se na leto po vsem svetu za pisanje porabi okoli 18 milijonov centov. Izmed 1360 milijonov duš vsega na zemlji živočega človeštva potrebuje samo 360 milijonov ljudij papir za pisanje; 1000 milijonov se pisanja ne poslužuje. Takó tedaj pride na vsakega „pismouka“ poprek računavši 5 funtov papirja na leto.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.